

Ljiljana Šarac

Obe strane
Drine

■ Laguna ■

Copyright © 2026, Ljiljana Šarac
Copyright © ovog izdanja 2026, LAGUNA

Svaka sličnost sa stvarnim događajima minimalna je, ali namerna

Život je lep, samo ga mi komplikujemo

SADRŽAJ

Umesto predgovora	11
Uvodna	15
Oni	20
Rođendan	24
Sudbina	29
San	33
Upoznavanje	39
Balkon	44
Krasnica	48
1959.	53
Dvadesetak	56
Pojmovi	61
Običaji	65
Svadba	70
Burma	77
Gošćenje.	81
Košulja.	85

Muštuluk	88
Prvenac	91
Ime.	96
Svoj	100
Prigradski	103
Opomena	107
Mladenci	112
Agresija	116
Razdvajanje	121
Argument	125
Pokret	129
Izlet	132
Otkriće.	135
Prinova	138
(Ne)razumevanje.	143
More	147
Videćemo	151
Međedi	155
Tuneli	158
Otkaz	162
Selidba.	167
Laucnuti	171
Eho.	175
Andrićgrad	179
Šljive	183
Kumstvo.	187
Slava	191
Klupko.	195

Sankanje	198
Slučajnost	202
Brige	206
Veselje	211
Glad	215
Odlazak	219
Selo	223
Nauk	227
Priče	231
Komšinic	235
Reči	239
Isceljenje	244
Istanbul	247
Putovanje	250
Kašike	255
Koreni	259
Gospojina	264
Dvoje	268
Geni	272
Oporavak	277
Zlatibor	281
Susret	285
Slike	290
Kiša	294
Godine	300
Povratak	306
Završna	311
Izjave zahvalnosti	317
<i>O autorki</i>	319

UMESTO PREDGOVORA

O čemu će pisac pričati ako ne o knjigama? Rado se i dalje bavim romanima koje sam objavila, a još radije onima u nastanku. Nenapisanim. Tako razgranavam i razrađujem početnu ideju sa svima koji me slušaju i sagledavam je sa raznih strana. Usput dobijam zanimljive sugestije i tako se krećem napred, uvek za korak dalje od pozicije sa koje sam krenula. Isprva mi svaka tema liči na nebrušeni dijamant. Kroz razgovor ponekad se ispostavi da je samo običan kamičak... Zato je njena provera neophodna. Mora da se okreće u brojnim šakama, da odleži i odstoji. Nakon premetanja ideja sa svih strana, kao da su delovi Rubikove kocke, dobijam niz koji sam tražila.

Često mi ljudi predlažu da pišem o nečem što njih zanima ili što je detalj iz njihove biografije. To mi je simpatično, ali mi liči na plastično cveće u vazi. Tuđe je, nije moje.

Nadahnuće za ovu knjigu našlo me je tiho, nenametljivo. Istrajno je kucalo na moja vrata. Iskrsavalo je kao miris omiljenog kolača iz detinjstva da me mami i zove da mu se posvetim. Poput pamtljive melodije podsećalo me je da je još tu. Da čeka. Ostalo je u nekom zabačenom kutku uma. Trebalo mu je da odstoji. Sazri. Otčuti.

Možda sam odugovlačila sa početkom rada jer sam tražila način da nadrastem lokalno i dosegnem univerzalno kada je u pitanju tema kojom je trebalo da se pozabavim... Valjalo joj je dorasti. Pitala sam se kako da na zanimljiv i originalan način uporedim kako se živi na levoj i desnoj obali Drine. Odgovor se nametnuo sam. Shvatila sam da je sve tu, u meni, oko mene. Posedovala sam četvrtvekovno iskustvo prelaženja Drine. Trebalo je samo da se prisetim i zapišem događaje o kojima sam slušala, ili sam u njima učestvovala, koji oslikavaju mentalitet istog naroda koji spaja i razdvaja ova prirodna granica. Odlučila sam da glavna junakinja Ana jednom nogom stoji na tlu Srbije, a drugom na tlu Republike Srpske. Ona će biti spona između njih, most, od onog trenutka kada stavi potpis u Matičnu knjigu venčanih i postane bosanska snajka. Stvarala sam simboličan lik koristeći vlastito iskustvo i iskustvo svih snajki koje su promenile poštanski broj u adresi.

Postojao je još jedan izazov. Govor nove sredine. Ijekavski izgovor će u romanu sa ekavicom predstavljati dve strane istog zlatnika. Stvaranje će, stoga, u nekim momentima ličiti na komponovanje jer jezik u delo unosi, pored značenja, i svoju melodiju.

Još nije bila napisana nijedna reč ove knjige, a ona je, čim sam spomenula temu, zatalasala duhove i izazvala brojne reakcije. Rodbina, prijatelji i komšije bili su kao na iglama kada su čuli da su direktno, ili indirektno, utkani u priču. Strepeli su u kojoj anegdoti će se pojaviti. Nesigurni su bili u kom pravcu u naraciji mogu da pođem. Jednodušno su molili prvog čitaoca svega što napišem da obrati pažnju na način prezentovanja porodične istorije i kako su oni u njoj predočeni. Sama ideja im je zvučala simpatično, ali i vrlo škakljivo, zato što su zamislili knjigu koja će nalikovati na porodične fotografije i dokumentarnu prozu. Uzalud sam objašnjavala da *Obe strane Drine* neće biti autobiografija, da će samo neki susreti, razgovori, događaji, poslužiti kao polazište, varnica, inspiracija da se od nečega

počne, a da će sve dalje biti adaptirano, prilagođeno, menjano i domaštavano gotovo do neprepoznavanja. Istakla sam da štošta može biti i izmišljeno, jer će umetničko delo prevazići i nadograditi stvarnost... Sve to im je zvučalo poput one krilatice o kiselom grožđu i slatkim limunima... To me je zabavljalo toliko da je podiglo moju radnu temperaturu. Zasvrbeli su me prsti, duh iz boce tražio je da ga pustim.

Pisanje sam otpočela sa osmehom na licu. Dobro raspoloženje me je držalo sve vreme tokom rada na ovom romanu u pričama, koji je prerastao u roman lika, roman jednog para koji stvara svoj mali svet. Nadam se da će ga s osmehom prihvatiti i čitaoci. Neki će se u njemu prepoznati, drugi će se zamisliti nad napisanim, treći će se dobro zabaviti, što mi je sveukupno i bio cilj.

Ljiljana Šarac

UVODNA

Postoje neki dani, godine, decenije, koji sve promene, posle kojih više nikada ništa ne bude isto. Devedesete su bile takve. Pocepale su porodične i komšijske fotografije, rasparčale jednu veliku zemlju, obnovile omrazu, posejale mržnju i razdor, prolile krv... Svima su se suzili vidici, bratski narodi prihvatili su podele kao da su ih sami izabrali, sabrali su se i zbili iza novih granica koje su donele opasnu tendenciju da se i dalje smanjuju. Utrkivali su se u odricanju pesme *Od Vardara pa do Triglava* kao da je to deo nekog balkanskog takmičenja... Nestajala je jedna epoha, jedan ušuškani svet koji su do tada poznavali, u koji su se kleli. Gubici su naučili ljude da sve što je lepo ima kraj. Podsetili su ih na izreku da ništa nije večno. Suočili su se sa prolaznošću, nestalnošću, ličnom nemoći kada su krupni politički scenariji u pitanju... Duša im se tih godina skupila kao da je greškom iskuvana u veš-mašini. Postali su ostrašćeni, netolerantni, oprezni, podozrivi. Ono što je nekada bilo normalno pretvorilo se tih godina u potencijalnu pretnju. Klupčali su se poput ježeva, srećni što su sačuvali glavu na ramenima ili svoju kućicu. Sveli su se na poznate okvire kako ne bi štrčali i talasali. Nastojali su da budu što neupadljiviji, mali

poput biberovog zrna, gotovo nevidljivi. Na bolan način naučili su da je isticanje i izdvajanje malo kome dobra donelo. Učili su reči novih himni, izmišljali izraze da bi se jedni od drugih što više razlikovali. Za to vreme šili su nove zastave, dok su stare državne simbole sklanjali sa centralnih trgova, krovova skupština, zidova institucija u memljive mračne podrumne koje nisu imali nameru ponovo da silaze.

Stariji su dugo patili, žaleći za prethodnim životom, za koji su znali da se više nikad neće vratiti. Mlađi su se brže i lakše prilagodili novonastalim okolnostima jer mladost je prpošna, neumerena i neustrašiva. Mladi čovek bi sve odjednom ako može, i to odmah, sad. On ne gleda u sutra. Za njega je jedino realno i važno ono što se dešava danas. Sada. U trenutku govorenja. On živi za prezent. Apsolutni prezent. Hoće sve za sebe i veruje da mu uspeh, slava, lep život, pripadaju. Oprez i strah dolaze sa iskustvom i sedim vlasima, borama na čelu, bolovima u krstima.

„Svet je moj“, mislila je Ana kada su dešavanja u Srbiji počela da se vraćaju u normalu.

Diplomirala je nešto malo pre potpisivanja Dejtonskog sporazuma, a zaposlila se koji mesec kasnije. Želela je da još gustira glavni grad, pa je ostala u iznajmljenoj sobici. Uživala se u ulogu novinarku, rasterećena učenja i obaveza na fakultetu. Konačno je imala vremena za pozorište, bioskope, utakmice, druženje... Pažnju joj je privukao ćutljivi, mirni crnooki mladić u firmi u kojoj je radila. Stepenište na ulazu u upravnu zgradu i ono koje je vodilo do kancelarija na spratovima bilo je mesto slučajno namernih susreta. Reč po reč, pogled po pogled, osmeh po osmeh... Tako je sve počelo.

Otac je prvi primetio da Ana ređe dolazi kući u Smederevo. Vrteo je glavom na promene i velike oscilacije njenog raspoloženja. Važio je za strpljivog čoveka, ali svakom strpljenju jednom dođe kraj. Prilikom poslednje ćerkine posete zatražio je da porazgovaraju. Želeo je da zna šta se dešava. On nije bio

vojno lice, ali se rukovodio vojnim strategijama. Raport je bila jedna od njih. Devojka je sela, stisnula šake kolenima, duboko udahnula i izdahnula i sve mu ispričala. Bila je kratka, sažeta, čak suvoparna, poput poslušnog redova. Priznala je da se već neko vreme viđa s jednim kolegom. Fin je, dobar, kao s neke druge planete. Rešila je da joj momka ne pronalazi selo u dvadeset šestoj, nego da se za izbor pobrine sama. Ocu se smeškao brk. Oči su mu se zacaklile od sreće.

– Lepo. Pa zar takve vesti moram kleštima da izvlačim?! Kaži mi ko je, odakle je.

– O, saobraćajni inženjer je, kao i ti – pokušavala je da mu podiđe ćerka.

– Fino. A odakle je? Kako se zove? – hteo je Miomir što više da sazna.

Devojka se vrpaljila na fotelji na kojoj je sedela. Nije gledala oca u oči. Čupkala je končić na nogavici pantalona. Psihički se pripremala za teži deo razgovora.

– Zove se Goran. Iz Bosne je.

– Iz Bosne? – otac je visoko podigao desnu obrvu.

– Hm, da, ovaj, ne... Iz Republike Srpske.

– Ima li on prezime? – počeo je Miomir da cupka nogom.

– Svašta, pa naravno da ima. Preziva se Šipka.

– Uh! – viknuo je otac kao da je ranjen.

On koji je nekad bio pravi kosmopolita, s raspadom Jugoslavije postao je osoran i oprezan kada se radi o politici, nacionalnim i verskim pitanjima. Svedočio je raspadu mešovitih brakova rođaka i prijatelja, odlasku poznanika u inostranstvo i uzaludnim pokušajima u tuđini da se zakrpe popucali šavovi. Žalio je što ti dragi ljudi nisu uspeli da pobeđe predrasude i razlike. Na kraju je shvatio da je uticaj sredine i politike bio iznad želje pojedinaca. Zato je rešio da raskrsti sa idealima. Shvatio je da nova zemlja donosi i nova pravila, tera da se revidiraju stavovi. Govorio je da svi treba da se prestroje i da se ubuduće drže poznatog i sigurnog terena. Nije želeo da deca ispaštaju

zbog loših odluka političara iz vremena njihovih očeva. Tvrdio je da je dosta bilo patnje. Ne sme i ne treba svaka generacija da krvari i bolno se odriče iluzija. Za Anu i sina Marka imao je spremnu priču da su svi njihovi rodom iz Šumadije i da su to okviri u kojima se sigurno već vekovima kreću. Indirektno im je poručivao koga da biraju za partnere i gde da ih traže.

– Držite se poznatog. Sledite moj primer, vašeg dede i pradede – savetovao ih je, iako je osećao da izdaje mladog Miomira, koji je bio za bratstvo i jedinstvo i koji se u vojsci najviše družio sa Vasilom iz Štipa i Ištvanom iz Subotice.

Ani i Marku smetao je taj omeđeni prostor, ali kako su bili mnogo vezani za oca, nisu mu protivrećili. U to vreme bili su premladi da bi ih ta pitanja zanimala. Kasnije su verovali da se za tim neće ni javiti potreba. Međutim, slučaj je hteo drugačije. Ana je prešla crvenu liniju. Znala je da se oglušila o nepisana porodična pravila, da je iskoračila iz okvira, pošla u nepoznato. Zato svojim ništa nije spominjala. Plašila se da se ne okrenu protiv nje, u ljutnji izgovore reči koje posle ne mogu da se povuku, ili je uslove da prekine vezu.

„Da li prećutkivanje istine spada u bele laži?“, pitala se. „Nismo dugo zajedno. Možda će nam se putevi razići. Samo bih bespotrebno dizala prašinu“, tešila se.

Međutim, veza je opstala. Ojačala. Olistala. Dok je sedela prekoputa oca, sa zebnjom je gledala u njegove stisnute usne i smrknuto čelo. U trenu mu se i pogled promenio, postao je hladan i distanciran. Zauzeo je gard i između njih spustio rampu. Zamandalio kapiju. Pitala se da li će preko ramena zauvek baciti ključ. Nije znala šta da očekuje u novonastaloj situaciji. Postojalo je više scenarija kako će stvari nadalje da se odvijaju, a neki od njih bili su s lošim ishodom. Dlanovi su joj se u trenu oznojili.

– Ma daj, tata, šta ti je! On je naše gore list, samo sa druge strane Drine. Nije to preko sveta! – odvažila se da kaže, rešena da se bori za svoju vezu.

-
- „Ne želim natrag“, shvatila je.
- Mhm... – mrmljao je on paleći cigaretu.
 - Uostalom, odskora se zabavljamo – ublažavala je situaciju iako su taj „stranac“ i ona uveliko kovali planove za budućnost.
 - Mhm – ponovio je.
 - Radimo u Beogradu, ako nešto i odlučimo, u njemu ćemo i živeti. Na neutralnom terenu. Našem, zajedničkom.
 - Kao podstanari? – upitao je suvo.
 - Naravno.
 - Naravno – uzdahnuo je Miomir, nagnuo se i pomilovao ćerku po kosi.